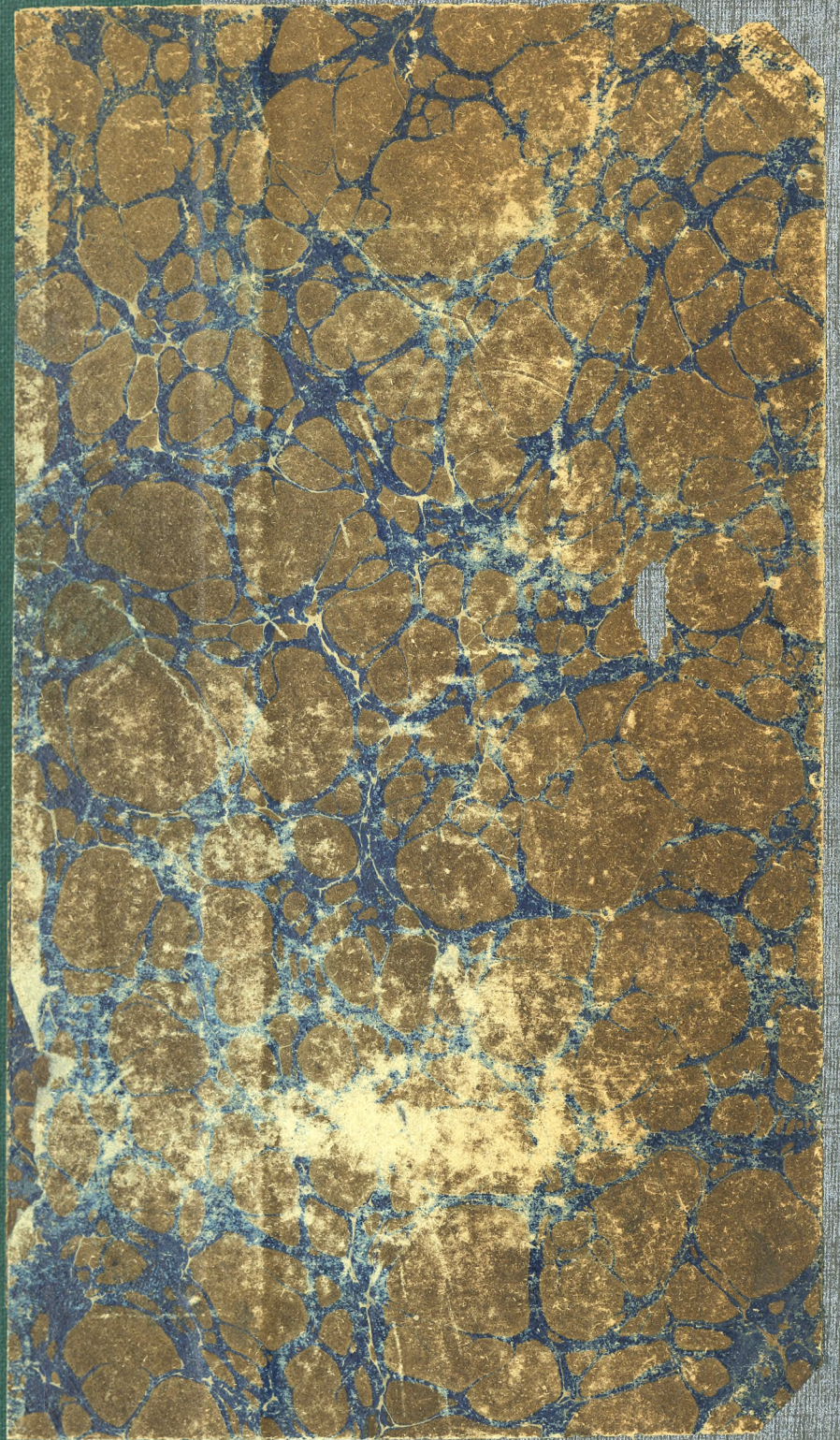

Politikai
röpiratok.

158.

158

1410

A

VÁRADY-ROHONCZY PÁRBAJ

A BUDAPESTI KIR. TÖRVÉNYSZÉK

ELŐTT,

1882-ik évi június hó 3-ik napján.

(GYORSIRÓI JEGYZETEK NYOMÁN.)

7.

BUDAPEST, 1882.

PESTI KÖNYVNYOMDA-RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG.

Hold-utca 7. sz.

DR. BALLAGI GEZA

1882. június 3-ikán tárgyalta a budapesti királyi törvényszék fenyítő osztálya a *Várady Gábor* és *Rohonczy Gedeon* országgyűlési képviselők között véghezment párbaj miatt folyamatba tett fenyítő ügyet

A törvényszék következőleg alakult meg: Elnök: *Papp Főzsef*, szavazó bírák: *Molnár Jenő* és *Sárói Szabó László*; ügyész *Dr. Böck János* kir. ügyész, *Sztaniszlavszky Adolf*, aljegyző, *Várady Gábor* védő ügyvéde *Dr. Dell'Adami Rezső*. A feleken kívül beidézettek mint tanúk: *Ivánka Imre*, *Komjáthy Béla*, *Gromon Dzső* és *br. Kemény Kálmán*, ez utóbbi azonban nem jelent meg. A vádlottak a bírák emelvényétől jobbra, a tanúk a bírákkal szemben, a védő ügyvéd, hirlaptudósítók, gyorsírók balra foglaltak helyet. A terem díszes hallgatóság töltötte be.

Elnök az ülést megnyitván, előadta, hogy a *Várady Gábor* és *Rohonczy Gedeon* ellen párbajvétség miatt indított fenyítőper tárgyalása a mai napra lett kitűzve s konstataulta a vádlottak és tanuknak, *br. Kemény Kálmán* kivételével, megjelenését.

Ezután kihallgattattak vádlottak az általános kérdésekre.

Várady Gábor máramaros-szigeti születésű, 62 éves, helvét hitvallású, országgyűlési képviselő, büntetlen előéletű.

Rohonczy Gedeon budapesti születésű, 30 éves, rom. katolikus, országgyűlési képviselő, párbaj miatt el volt ítélve, de Ő Felségétől kegyelmet nyert.

Elnök: Most kérem *Várady Gábor* képviselő urat, tessék eladni, hogy miképen keletkezett a párbaj ön és *Rohonczy Gedeon* képviselő között? Mi volt annak indító oka, ki volt a kihívó, és mikép folyt le a párviadal?

Várady Gábor: A mult évi szeptember 26 ikán, a képviselőház első ülésének végével, midőn a tanácssteremből a folyosóra vezető egyik szűk lépcsőn lefelé haladtam, ezen lépcső alján, a félhomályos fülkében egy fiatal ember állotta utamat és alant hangon, a mennyire a nagy zajban megérthettem, a következő bántalmazó szavakat intézte hozzám: »ön a képviselőházat megsértette; én önnel egy padban nem ülhetek«. Mitután a fiatal embert nem ismertem, kérdeztem tőle, hogy mi a neve. Azt felelte: »*Én Rohonczy Gedcon vagyok*« és ezzel megfordulva, sebesen, — mondhatni rohanva eltávozott.

Én lassu léptekkel szintén eltávoztam a képviselőházból és felkerestem Ivánka Imre képviselőtársamat, a kit, őszinte sajnálatomra, nem találhattam otthon, mert azon időben nem volt Budapesten. Másnap reggel ismét lakására mentem, s őt honn találván, felkértem, hogy ezen becsületsértési ügyben legyen nekem segédem.

Ivánka Imre képviselő ur szives volt erre készséggel ajánlkozni; azonban kijelentette az iránti óhajtását, hogy bizonyos, általa megnevezett egyének valamelyike legyen a segéd-társ. A megnevezettek között volt *Komjáthy Béla* képviselőtársam is. Én tehát felkerestem Komjáthy Béla képviselő urat és felkértem őt, legyen segéd-társ ezen párbajnál, a ki hasonlólag készséggel ajánlkozott erre. Midőn együtt voltak, felkértem őket, hogy a sértő féltől a sértésért lovagias elégtételt követeljenek.

Délután arról értesültem segédeimtől, hogy ellenfelem az elégtételadást megajánlotta s kész a párbajt elfogadni, megnevezvén egyszersmind segédeit.

Az ellenfél segédeire nézve időközben történt némi változás következtében a feltételek csak másnap voltak megállapíthatók, a mely feltételekről én az nap estvéjén nyertem segédeimtől értesülést.

Ez történt szeptember 28-án. Szeptember 29-kén, a párbajra kitűzött órát megelőzőleg, Komjáthy Béla segédem-

mel megjelentem a volt löversenytéren, mint a párbajra ki-tűzött helyen; kevéssel ezután megjelentek a többi urak is.

Midőn együtt voltunk, Komjáthy Béla képviselő ur a többi segéd urak nevében is felszólított bennünket a kibékülésre. Hallgatással válaszoltunk. A kibékülés igen természetesen nem sikerült. Erre Ivánka Imre képviselő ur, mint egyik segéd ismételte előttünk a már velünk közlött feltételeket, a melyek, hogy rövid legyenek — mert hiszen részletesen előadvák azok a vizsgáló bíró előtt tett vallomásomban, — a következők voltak:

»Egy golyó váltatik. Távolság 20 lépés 5 lépésnyi előlépéssel. Lövési idő egy percz = egy minutum. A melyik fél lőtt, köteles lesz azon a helyen maradni, a melyről lőtt.«

Ivánka Imre ur kijelentette, hogy ő fogja jelezni a párbaj kezdetét azzal, hogy: »egy, kettő, három«, ezután az időközöket 15 másodperczenként jelzi és midőn az egy percz lejárt, mondani fogja: »Vége«, a mi után löni nem szabad.

A sorshuzás által kijelölt helyeket pisztolylyal kezünkben elfoglaltuk és midőn 15 másodpercz lejárt, ekkor ellenfelem a korlátig — tehát öt lépésre — előlépett. Ezt én igen természetesen lövés szándéknak kellett hogy vegyem, tehát várokztam, miután különben is feltett szándékom volt, hogy neki, mint kihivott félnek adjam az első lövést.

Harmincz másodpercz eltelte után ellenfelem egy kézmozdulatából úgy véltem, hogy lövésre készül. Én várokztam s rövid idő mulva, — mely igen természetesen nagyon sebesen haladt — Ivánka Imre ur felé fordulva kérdeztem: »mennyi idő van még?« azt felelte, hogy: »kettő« — értette t. i. a másodperczet — erre én pisztolyomat hirtelen föl-emelve, ugyszólván kapásra, minden czélozás nélkül lőttem, s ezzel pisztolyomat a földre dobtam. Rögtön a lövés eldurranása után kiáltotta Ivánka Imre: »vége!«. Erre ellenfelem a pisztolyát hasonlólag a földre dobta és a párbaj véget ért.

Elnök: E szerint a párbajra való kihívás Várady Gábor ur részéről történt.

Várady Gábor: Igen!

Elnök (*a bírák felé fordulva*): Van-e a bíró uraknak valami kérdezni valójuk? (*A bírák hallgatnak.*)

Most Rohonczy Gedeon képviselő urat kérem, hogy adja elő a tényállást, a párviadal okát és lefolyását.

Rohonczy Gedeon: Bocsánatot kérek t. törvényszék, de nekem mindenek előtt tagadnom kell azt, hogy én Várady urral rendes párbajt vívtam volna. Én már a vizsgáló bíró ur előtt is kifejezést adtam azon véleményemnek, hogy én azt rendes párbajnak nem tartom. Bár a megidézésből olvasom, hogy párbajvétség elkövetésével vádoltatom, én kénytelen vagyok kijelenteni, hogy én a magam részéről ezt nem ismerem el rendes párbajnak.

Elnök: A kihívás Várady Gábor ur részéről megtörtént. Ivánka Imre és Komjáthy Béla urak azon felhívást kapták Várady Gábor urtól, hogy önt Várady Gábor ur nevében párbajra szólítsák fel és ezen czélból önnél meg is jelentek.

Rohonczy Gedeon: Engedelmet kérek, nem volt egészen úgy, épen ezért szükségesnek tartom erre nézve elmondani véleményemet, ha a t. törvényszék azt megengedi.

Elnök: Kérem, itt nem arról van szó, hogy Rohonczy Gedeon ur miként vélekedik. A tény az, hogy párbaj volt. Hiszen annak minden szabályai megtartottak. Rendes kihívás intéztetett Rohonczy urhoz, ön azt elfogadta. Hogy miféle *véleményt* táplál a képviselő ur a párbajról, az nem tartozik ide. Ugyanazért kérem, legyen szíves szorosán a tárgynál maradva, a száraz tényállást előadni.

Rohonczy Gedeon: Én kötelességemben állónak gondoltam, hogy előadjam *véleményemet* is.

Tehát a dologra térve, azon állítólagos sértés után másodnapra Ivánka Imre és Komjáthy Béla urak engemet lakásomon kerestek, de otthon nem találtak. Délután a nem-

zeti casinóban lévén, ott kerestek fel engem; én tudván szándékukat, eléjük mentem.

Itt előre bocsátom azt, hogy én részemről az elégtételadást Várady Gábor urral szemben kötelességemnek tartottam, mert őt megsértettem, de nem tekintem azt lovagias elégtételnek. Különben is Várady Gábor ur a bírósághoz folyamodhatott volna becsületsértésért. Ezt kijelentettem Ivánka Imre és Komjáthy Béla urak előtt is.

Erre Ivánka Imre és Komjáthy Béla urak számítva iménti kijelentésemre, írásbeli nyilatkozatot vettek ki zsebükből és kijelentették előttem, hogy 20 évi folytonos barátság következtében és mint képviselők is kötelességüknek tartották képviselőtársuk irányában a segédkezést elfogadni.

Én erre kijelentettem, hogy elégtételadást a magam részéről nyujtok, de meggyőződésem szerint párbajt nem vívok. Megneveztem tanúimat, Gromon Dezső és b. Kemény Kálmán képviselőtársaimat, a kik azután a feltételekben megállapodván, a kitűzött helyen megjelentünk és kiállottunk.

Elnök: Tehát Rohonczy ur is elismeri, hogy fegyverrel jelent meg a párbaj helyszínén.

Rohonczy Gedeon: Én a pisztolynak kakasát azonnal leeresztettem, mihelyt kiállottam.

Böck János, kir. ügyész: Minek nevezi tehát cselekedetét, midőn daczára annak, hogy a párbaj színhelyére kiment s mégis azt állítja, hogy azt nem tekinti párviadalnak.

Rohonczy Gedeon: Elégtételadásnak az állítólagos sértés után.

Böck János, kir. ügyész: Hiszen a párbaj nem egyéb, mint elégtételadás és vevés.

Rohonczy Gedeon: Bocsánatot kérek, én elégtételt adtam, de nem vívtam rendes párbajt.

Böck János, k. ügyész: Én azt a cselekedetét, hogy kiállott a párbaj színhelyére, nem tekinthetem másnak, mint *párbajnak*. Azt mondja kegyed, hogy nem vívott párbajt, tehát nem követte el a párviadal vétségét, de elismeri azt a

tényt, hogy a párviadalra való kihívást elfogadta, az erre vonatkozólag megállapított feltételeknek magát alávetette és szóval kiállott a párviadal kitűzött helyére.

Rohonczy Gedeon: Én előre kijelentettem, hogy nem fogom fegyveremet használni és csak kiállok a golyó elé.

Böck János, k. ügyész: Hisz ez utóvégre is csak párbaj.

Rohonczy Gedeon: Nem tekintem rendes párbajnak.

Elnök: Rohonczy képviselő ur nem lőtt, a mint mondja, de a töltött fegyver kezében volt.

Rohonczy Gedeon: Én a pisztolynak kakasát rögtön lebocsátottam, mihelyt kiállottam.

Böck János, k. ügyész: A lövésre egy percnyi idő volt kitűzve.

Rohonczy Gedeon: Igenis, a mint Várady ur kiállott a helyre, kérdést intézett Ivánka urhoz, hogy mennyi idő van s ugy emlékszem, hogy Ivánka ur azt mondta »még öt másodperc.«

Elnök: (A bírákhoz s kir. ügyészhez fordulva.) Nincs több kérdezni valójuk? (A bírák és a kir. ügyész hallgatnak.) Most Ivánka urat kérem nyilatkozzék a dologról?

Ivánka Imre: Várady Gábor képviselő ur hozzám jött egy nappal a sértés után. Nekem épen üléssem volt s engem nem találva, másnap keresett fel és ekkor felkért, hogy ezt az ügyet vegyem kezembe s *lovagias elégtételt* kérjek részére Rohonczy Gedeon képviselő urtól. Erre több nevet felírtam, — a nevek ismeretesek Várady Gábor képviselő ur előtt — és felszólítottam őt, hogy ezen feljegyzett urak közül szólítson fel valakit segéd társnak, s azután délben 12—1 óra között tudassa velem.

Komjáthy Béla ur nálam megjelenvén, vele a dolog helyzetét megvitatva, ennek megfelelőleg formuláztuk a kihívást, mely gondolom ott lesz az iratok közt; ezt közöltük, mielőtt Rohonczy Gedeon képviselő urhoz mentünk volna, Várady Gábor képviselő urral is és ugy mentünk Rohonczy ur szállására. Ő nem volt honn, kérdeztük, hol lehet; utólag meg-

tudtuk, hogy a kaszinóban van. Mi oda mentünk, ő elénk jött és a mellékszobába vezetett. Ott kijelentette, hogy már 24 óra elmúlt és így nem köteles elégtételt adni; azonban később elfogadta azt, megnevezte segédeit herczeg Odescalchi Arthurt és Kemény Kálmán bárót, utóbb azonban Odescalchi helyett Gromon Dezső lett kijelölve. Mikor ezzel tisztában voltunk, akkor azt mondta Rohonczy ur, hogy ő ezt nem tartja párbajnak, stb. ilyen dolgokat fejtegetett, hanem megteszi, a mint meg is tette, hogy kiáll, ha kell, többször is. Erre mi azt feleltük, hogy ez nem ide való kérdés. Felolvastuk előtte a kihívást szóról szóra, s szóval is kijelentettük, hogy a képviselőházban történt sértés következtében *lovagias elégtételt* kérünk Rohonczy urtól Várady ur nevében. A párviadal megtörtént. Azt, hogy Rohonczy ur kijelentette volna, hogy nem fog löni, nem tudtam; mert ez esetben máskép cselekedtem volna. Tehát ez én előttem és azt hiszem, Komjáthy Béla ur előtt is egészen ismeretlen dolog volt.

A helyszínen megjelenve, engem biztak meg a segéd urak, hogy a másodperczeket mondjam és így nem is volt annyira alkalmam szemlélni a párbaj menetét és inkább is csak saját feletem nézve, számláltam a másodperczeket. 35–45, ekkor kérdezte Várady képviselő ur, »hány másodpercz van.« Nem egészen három lévén hátra, s a kimondásra is kellén időt számítnom, mondtam »kettő«, erre Várady Gábor elsütötte pisztolyát és én rögtön ezután mondtam: »vége«. Hogy eldobták-e a pisztolyokat, arra nem igen ügyeltem.

Elnök: A kihívás egyenesen elégtételadásra, párbajra szólt?

Ivánka Imre: Igen! az eredeti irás ott van az irományok közt. Mi formuláztuk a kihívás módját és felolvastuk Rohonczy ur előtt kétszer is.

Elnök: Fel fogom olvasni a kihívást. (*Olvassa.*)

Ivánka Imre: Szóról szóra felolvastuk Rohonczy ur előtt.

Várady Gábor a técsői választó-kerület képviselője felszólított minket, mint országos képviselőket, hogy az általad rajta tegnap elkövetett megsértésért *lovagias elégtételt kérjünk.*

Miután előttünk azon ügy, a melyből a megtámadásra okaidat merítetted, csakis a hirlapi tudósításokból ismeretes, eljárásodból azt kell következtetnünk, hogy a lovagias elégtétel megadására már eleve kész voltál, és így segédeid kijelölésére szólítottunk fel.

A mennyiben részedről nehézségek merülnének fel, *Várady Gábor* által fel vagyunk hatalmazva kijelenteni, hogy *ő a kérdéses ügyben a becsületbiróság legszigorúbb ítéletének magát alávetni kész.*

Budapest, 1881. évi szeptember hó 27.

Ivánka Imre s. k.,
országgyűlési képviselő.

Komjáthy Béla s. k.,
országgyűlési képviselő.

Elnök: *Komjáthy* ur volt a másik segéde *Várady* urnak. Legyen szives előadni a tényállást.

Komjáthy Béla: A tényállás megfelel annak, a mit *Ivánka* képviselő ur elmondott. Megállapítottuk a *párbaj* föltételeit, azt írásba tettük és *Rohonczy* urat felkeresve, a szokás ellenére előtte felolvastuk. *Rohonczy* ur elfogadta a kihívást.

Elnök: A *párbaj* megkezdése előtt *Komjáthy Béla* ur a többi segédek nevében a felek kibékeltetését megkísérelte?

Komjáthy Béla: Én a kibékülésre felhívtam az ellenfeleket a segédek nevében, de néma hallgatás volt a felelet.

Elnök: A felállás és lövés a *párbajra* nézve előre megállapított szabályok szerint folyt-e le?

Komjáthy Béla: Tökéletesen!

Elnök: Kérem Gromon Dezső képviselő urat, mint Rohonczy Gedeon képviselő ur segédjét, legyen szives előadni a párbaj lefolyását.

Gromon Dezső: Azon napon, midőn a sértés történt, én a képviselőházban nem voltam és így tudomásom a sértésről nem volt. Határozottan most meg nem mondhatom, hogy aznap este-e, de azt hiszem, hogy másnap délután, midőn az esteli órákban a szabadelvű körbe mentem, a belépésnél Rohonczy Gedeon és Kemény Kálmán b. képviselőtársaim félre hívtak és felkértek arra, hogy miután Odescalchi Arthur herczeg családi ügyben kénytelen volt elutazni, legyek szives a segédi tisztet elvállalni. Én a segédi tisztet mindig megtiszteltetésnek tekintem és kész voltam azt ez esetben is elvállalni. Hogy történtek-e már a dologban megbeszélések, nem tudtam; abban állapotunk meg, hogyha Várady képviselő urnak segédei eljönnek, velük a *párbaj feltételeit* megbeszéljük. A feltételeket szabályszerűen megállapítottuk, a *párbaj is szabályszerűen folyt le.* A pisztolyokat én és Kemény Kálmán b. Komjáthy képviselő ur jelenlétében megtöltöttük; de itt ki kell jelentenem, hogy Rohonczy ur előttem és Kemény Kálmán b. előtt ismételten kijelentette, hogy ő löni nem fog. Én is, meg Kemény Kálmán b. is megkísérlettük Rohonczy urat arra bírni, hogy ha ő az *elégítélt megadni kész, löjjön is;* mert attól tartottunk, hogy ezzel ezen párbaj nem lesz befejezve, hanem még valaki sértésnek vehetné és a párbaj tovább fűződne. De Rohonczy ur többszöri felszólításunk dacára is határozottan kinyilatkoztatta, hogy löni nem fog.

Böck János, kir. ügyész (Rohonczy Gedeonhoz): Ön tehát sértést követett el, ezt elismeri.

Rohonczy Gedeon: Igen, elismerem, hogy sértést követtem el.

Böck János, kir. ügyész: Várady ur ugy adja elő, hogy az országházban sértő szavakkal támadta meg ön őt. Mi oka lehetett erre?

Rohonczy Gedeon: Nekem okom volt ezt tenni.

Böck János, kir. ügyész: Ön a képviselőház egyik ülésében ezen szavakat mondta: »az immunitás palástja alatt ha valaki betolakodik« stb. Ez sértés. Nem tudja okát adni, miért tette ezt a képviselő ur?

Rohonczy Gedeon: Azaz, talán nekem volt arra okom, hogy viszonzzam a sértést.

Elnök: Ha nem kívánnak több kérdést intézni, a felek beismerése következtében a bizonyítási eljárást ezennel befejezettnek nyilvánítom.

Kérem az ügyész urat, adja elő vádját.

Böck János, kir. ügyész: T. törvényszék! A képviselőháznak mult évi szeptember 29-én tartott *ülésében* Rohonczy Gedeon képviselő ur ez alkalommal tartott beszédében *egészen nyíltan kijelentette*, hogy ő neki Várady Gábor képviselő urral párbaja volt. Az országgyűlési tudósításokra hivatkozhatom, hogy egész világosan ezen szavakat használta; *tehát a kir. ügyesség által megindított vizsgálat alapja Rohonczy ur ezen nyilatkozata volt.*

Itt elmondja összevonva a vizsgálat folyamát és a vég tárgyalásnál bizonyítási eljárás eredményét.

Ezután következőleg folytatja:

Az egyik fél lőtt, a másik fél azonban, mint ez Ivánka Imre képviselő ur tanúvallomásából kitűnik, egy percnyi idő lévén kitűzve a lövésre, ezen egy perc alatt nem lőtt és Ivánka Imre képviselő ur kijelentette, hogy *vége a párbajnak.*

Várady Gábor képviselő ur elismeri, hogy ő párviadalra hitta ki Rohonczy képviselő urat. Rohonczy Gedeon képviselő ur azonban itt a tárgyalás alatt azt mondja, hogy ő ezt nem tekinti párbajnak. Hogy ki miképen fogja fel a párbajt, az a törvényszék előtt fontossággal nem bír. A törvényszéknek a feladata, az elkövetett *cselekmény* megítélése.

Rohonczy képviselő ur a kihívást a párviadalra elfogadta, az arra kitűzött helyre és órában megjelenve, fegyverrel kezében párviadalra kiállott. Ez tény és így a büntető törvény-

könyv 296. §-ában foglalt vétséget, t. i. a párviadal vétségét követte el. Ennélfogva én vádatam úgy Várady Gábor, mint Rohonczy Gedeon képviselő urak ellenében fentartom és azt indítványozom, hogy mindkettő a büntető törvénykönyv 296. §-a szerint a párviadal vétségében bűnösnek mondassék ki.

A tanúkat illetőleg, mint hogy már a vizsgálatból is kiderült, hogy ők a megbékéltetést megkísérlették, azok ellen a büntető törvénykönyv rendeletei szerinti eljárásnak helye nem lévén, azt megszüntetni kérem.

Elnök: Kivánnak-e vádlottak személyesen védekezni? még pedig első sorban Várady Gábor képviselő ur?

Várady Gábor: A t. törvényszék engedelmével élni kívánok jogommal, aztán kérni fogom, hogy védőmet meghallgatni méltóztassék.

Elnök: Tehát méltóztassék védelmét személyesen előadni.

Várady Gábor: Nagyon kevés az, a mit védelmemre mondhatok, mert jól tudom, hogy egy főleg alanyi indokokra fektetett védelem a törvény világos szabványaival szemben vajmi csekély nyomatékkal bírhat; és mert jól tudom azt is, hogy képviselői állásomnál fogva az elkövetett törvénysértésért több súlylyal nehezedik rám a felelősség és az ebből folyó beszámíthatóság.

De épen ez a körülmény kétszeresen róvja reám egyszersmind a kötelességet is, hogy a tek. kir. törvényszék előtt leplezetlenül feltárjam azon, — elismerem csak alanyi indokokat, melyek a törvénysértést úgy önmagam iránti kötelességemnél, mint főleg a képviselőház és képviselőtársaim iránti mély tiszteletnél fogva reám nézve, legbensőbb meggyőződéseim szerint, kikerülhetetlenné tették.

Egy elismert konzervatív államférfiu ezelőtt csak pár hónappal a parlamentben úgy nyilatkozott, »hogy a polgári társaságnak nem válhatik kárára, ha a társadalomban a személyes becsület erős érzelme oly értelemben fejlik ki, a mely fölötte áll a jogász fogalmának. És ha ennek következtében a párbajok szaporodnak, még mindig kérdéses marad, hogy vajjon ezzel egy másik egyidejű eredmény nagyon drágán van-e megvásárolva, a mely nem más, mint skrupulózus tekintetbevétele olyan érdekeknek, a melyek jóllehet a büntető bíróságok által nem védethetnek, az egyesek életének legszentebb tulajdonai s a melyekre nézve az illetők *a gondatlan, frivol vagy gonosz megsértéssel szemben épen a legérzékenyebbek.* Az a tudat, hogy az illető az adott körülmények között nemcsak a bíróság előtt, hanem életével is felelni köteles, alkalmas lehet arra, hogy a *véralkat gondatlan kitérőseit vagy aljas gondolkodás kinövéseit korlátozza vagy meggátolja.*«

Ezek Gosler német birodalmi *kultuszminiszter* szavai.

Én a párbajt oly szükséges rosznak tartom, melyet a bírónak sujtania kell ugyan, de a mely idevágó, czélszerű, elfogadható intézmények teljes hiányában, a becsületsértések eseteiben, ha nem is egyedüli, de a mi társadalmi életünkben a legczélszerűbb, hogy ne mondjam, a leghelyesebb korrektívum marad még igen sokáig; marad egész addig, mig az e részben uralgó fogalmak meg nem változnak és mig meg nem szűnik az az anomália, hogy ugyanazt a törvényileg tiltott

cselekvényt, melyet a bíró büntet, a társadalom véd-szárnyai alá fogadja; marad addig, míg a társadalom a becsületében indokolatlanul, méltatlanul, igazságtalanul megtámadott fél részére teljesen megfelelő elégtételt *más uton* nem biztosít.

A jelen esetben pedig indokolatlan, méltatlan és igazságtalan megtámadtatásomról van szó és pedig elkövetve oly *szent hely előcsarnokában, hova minden törvénytisztelőnek a magánérdekek, emberi gyarló szenvedélyek vagy boszúvágy otthon hagyásával és megoldott sarukkal kellene belépnie.*

Indokolatlan volt a megtámadás, mert én, ha emlékezetem nem csal, ellenfelemmel soha nem beszéltem, őt nem is ismertem, soha meg nem sértettem, az inzultusra semmi okot nem szolgáltattam és hogy ő ennek daczára jónak látta a *képviselőház becsület-bírájaképen* ellenem fellépni, ezt legkevésbé lehet az én hibámul felróni.

De méltatlan is volt e megtámadtatásom, mert eltekintve 62 éves életkoromtól, eltekintve attól, hogy első ifjuságomtól fogva a közügyeknek szenteltem életemet s csekély erőmhöz képest, szóval és tettel, tollal és karddal szolgáltam hazámat, — több mint 35 éven becsülettel átélt közpályámon reményelhettem legalább annyit, hogy ilyen méltatlan inzultusnak kitéve soha nem leszek.

És végül jogtalan és igazságtalan volt e bántalmazás, mert minden egyébtől eltekintve, kétségtelen tény az, hogy választókerületemnek, mint a politikai

téren, ha nem is egyedüli, *de első és legilletékesebb bírónak* ítélete bir legalább is annyi erővel, hogy azt akár passzióból, akár nyegleségből, akár magánboszúból, akár pedig bárminő más indokból és czélzattal senkinek sem lehet megtépni, avagy ezt csak meg is kísértetni, legkevésbé pedig annak, a kinek a képviselői mandatummal járó épen olyan erős jogokat, mint elutasíthatlan hazafias kötelességeket nem ismernie, nem respektálnia nem lehet, nem szabad.

Ennyi az, tekintetes törvényszék, mit minden vádolástól való gondos tartózkodásom mellett elmondanom *lehetett*, de a mit a kötelességem szabta önvédelem korlátai között, s a törvény és annak végrehajtói iránt tartozó tiszteletemnél fogva elmondanom *kellott*.

Tekintetes kir. törvényszék! A törvénysértés annál nagyobb beszámítás alá esik, minél korlátlanabb volt a törvényes ut megtartása és annak elhagyása közötti szabad választhatás. Nekem ezen két ut közötti szabad választásom nem volt; *nekem csak egy utat lehetett követnem: azt, a melyre léptem volt.*

Dr. Dell'Adami Rezső: Tekintetes királyi törvényszék! Azon ügy, melynek elbírálására a tisztelt jogtudó bíróság ma hivatva lesz, noha első tekintetre jogi oldaláról nagyon hétköznapiinak látszik is, valójában egyike a legsajátszerűbbeknek, a mely méltán megérdemli a nagy közönségnek, e nyilvános tárgyalás tanujának és a törvényt alkalmazó bíróságnak kiváló figyelmét. Mert gondosabban elemezvén a felforgó eseteket, csakhamar kitünik, hogy egy ismert,

megszokott társadalmi probléma, a párbaj problémája, itt egészen új és szokatlan alakban, közjogilag, politikailag elvi fontosságú jelleggel lép elénkbe és hogy egy alakilag világosan a törvénybe ütköző, bevégzett és beismert bűncselekménynek mindkét részest egyenlően terhelő bűnössége helyett, e rendkívüli esetben oly sajtószzerűen találkoznak és állanak egymással szemben a felbujtás, az indokok, az enyhítő vagy mentő és súlyosító körülmények, hogy indokolt lehet nemcsak az elvont magasabb igazságosság, hanem a tételes törvényes jog szempontjából is az egyik vádlottat alig büntetni ugyanakkor, midőn a másik a törvényes büntetés *teljét* megérdemli.

Ismeretes a magyar büntető törvénykönyv párbajfejezetének indokolásából és tárgyalásaiból azon rész, a melyben a törvényhozó intencióit jellemzően, esküdtszéket tételez fel ily becsületügyek feletti bíróságnak és mintaként idézi azon angol jogtudó bíró charge-át, a ki ily esetben a juryt csaknem egyenesen felhívta, hogy azon vádlottat, ki *becsületének oltalmára párbajt vívni kényszerítve lett, mentse fel.*

Nekem ma nincs még szerencsém esküdtszék előtt védelmezhetni; de én teljes bizalommal viseltetem az iránt, hogy e tisztelt jogtudó bíróságnak nemes érzülete e részben is találkozni fog a törvényhozó magas felfogásával és hogy ugyanazért számíthatok kegyes meghallgatására és méltánylására azoknak, a mik a sértett becsület kényszerhelyzetére, az elbírálandó párbaj előzményeire és következményeire vonatkozólag általam előadandók lesznek. Védői meg-

győződése, hogy ezen ténybeli mozzanatok összefüggésökben befolyással vannak a hozandó ítéletre s azért kötelességem azokat itt reassumálni.

Mult év őszén, mint előadatott, Budapesten új országgyűlés nyitattott meg, melyre számos új képviselő is megjelent.

Megjelent a técsői kerület képviselője is, hazai alkotmányunk szerint a nemzet törvényhozó akaratának képviselője, a kit e minőségben sérthetlenség, immunitás övedz körül. Megjelent az első ülésen szeptember 26-án és a *legjobb indulatú fogadtatásban részesült számos régi barátja és bajtársa részéről*. Bizonyára nem sejtette, mily *tervszerűen* előkészített inzultáció vár reá.

Midőn a teremből kilépett a folyosóra, egy előtte ismeretlen, fiatal ember útját állva, izgatott hangon e szavakkal illette: »Ön megsértette a képviselőházat; én Önnel egy padban nem ülhetek«. És midőn a megtámadott kérdezé: »Mi az Ön neve?«, e felelettel: »*En Rohonczy Gedeon vagyok*«, sietve eltávozott.

Tehát azon férfiak, a kik évek hosszú során át ismerték Várady Gábort, a kik közvetlen tapasztalásból tudtak a multakról, azok nem tartották becsülésükre méltatlannak képviselőtársukat; ellenben egy fiatal ember, ki őt nem ismerte, ki róla csak hallomásból tudott, az birt erkölcsi bátorsággal arra, hogy ily durva sértéssel megtámadja társának becsületét és állását a parlamentben, a hol az törvényes jogon foglalt helyet.

A sajtó, a közvélemény elítélte az eljárást, melynek ugyanakkor indokaival, magyarázatával foglalkozott. Beszéltek valami titkos erényszövetség és Vehmgericht-féléről, a melyben fiatal Herkulesek vállalkoztak volna az Augiás-ól megtisztítására, hadat izenve a corrupciónak és bátran belenyúlva minden darázs-fészekbe. E liga egyik missionáriusának mondották a támadót és ezen vállalatra vezették vissza az *allovagias merényletet*.

Tegyük fel ennek valóságát. Tegyük fel a támadásnak képzelt nemességű, hazafias, önfeláldozó inspirációját. Concedáljuk az elkövetett nyilvános attentumhoz e *kétes értékű jóhiszeműséget* és vizsgáljuk meg annak jogosultságát akár az igazságosság, akár a politikai czélszerűség szempontjából.

Egy szélső, a tiszta demokrácia szempontjából helyeslendő irány azt követeli többek között a bünvádi eljárás terén, hogy behozassék az »actio popularis,« az általános közkereset joga, melynél fogva nemcsak az állam kiváltságos közege, nemcsak a jogai-ban sértett vagy érdekelt fél, hanem bárki, *bűncselekmény* elkövetése miatt bárki ellen vádat emelhessen az illetékes forum előtt. Ha valaki ezen intézmény behozatala mellett foglal állást, ha képviselői állását és törvényhozási kezdeményezési jogát arra használja fel, hogy annak kivitelét előmozdítsa, úgy e törekvése csak tiszteletre méltó lehet. Az azonban, hogy mint a jelen esetben, valaki törvényen kívül egyéni felfogás és tetszés szerint construáljon megrovandó cselekményeket vagy az ezernyelvű, rágalomra kész fama

légalkotásait szentesitse és önmagát minden jogszerű forumon túl és felül helyezve lépjen fel a Nemesis küldöttjeként, hogy *személyes érdek és jogczím nélkül felvesse magát vádlónak és a vádló szerepével saját magas személyében egyesítse az egyedüli bizonyító tanú, az ítélő bíró és a megsértő végrehajtó szerepeit*, az ama legmesszebb menő irány és bármely törvényes talajon álló felfogás szempontjából is merő képtelenség, merő jogtalanság.

Igenis jogtalanság. Mert a jog az alkotmányon kezdve az utolsó törvényig a *formák* szervezetében él. E formák azon korlátok, melyek a polgárok szabadságát, bátorságát biztosítják, melyeken belül minden, melyeken túl semmi sem szabad. A mely perczben e korlátok lerontatnak, a formák tiszteletben nem tartatnak, azon perczben megszűnt a jog uralma és elkezdődött az anarchia, a chaos, a »bellum omnium contra omnes«. A legnagyobb ellenmondás és végzetes tévedés tehát, valami nemesnek képzelt jogállami cél után törekedni és ugyanakkor a jogállamnak amaz alapfeltételeit ignorálni, annak egyedüli útjáról letérni és *az ököljog önkielégítéséhez folyamodni*. Tetézi a tévedést, ha az, kinek a törvény tiszteletében példát kellene adni, maga megtámadja annak szent és sérthetetlen akaratát; ha nem valami ismeretlen, jogsérelmet szenvedett, a közvéleményre egyébként hatni képtelen egyszerű polgárt ragad önvédelemre, hanem egy művelt, állásánál fogva az ország színe előtt meghallgatott, személyesen nem érdekelt képviselőt ösztönöz társának kiméretlen meg-

támadására. Tetézi a sérelmet, midőn az egy képviselőn a parlament szentélyében követtetik el, azon a helyen, a hol a nemzet képviselői a királylyal együtt az ország törvényeit hozván, saját személyükre nézve is az alkotmányban biztosított immunitás oltalma alatt állanak, ha ezen immunitás örve alatt, a *büntellenség tudatában sértetik meg a képviselő személyében maga a parlament, az alkotmány is.*

Egy képviselőnek a correct út önkényt kínálkozik. Ha azt tartja, hogy saját pártja kebelében s annak uralma alatt a corruptió ki nem irtható a rendes, törvényes eszközökkel és úton, át kell lépnie az ellenzékhez vagy legalább kilépni a pártból; de megmaradni az ügyeket intéző, hatalmas, hivatal- és kegyosztó párton és mégis kijelenteni, hogy e párt alatt a birói hatalom elégtelen, a törvény rendes útján a joguralom kivihetetlen és Don Quixotte szerepét arrogálni, ez ép oly nevetséges, fonák, mint jog-sértő eljárás.

Ily eljárást elnézni vagy mentegetni annyi volna mint pártolni és legyezgetni a botrányt, a túlkapást, az erőszakoskodást, és veszélyeztetni minden vivmányt.

Elnök: Figyelmeztetem a t. védő urat, hogy sziveskedjék szorosán a tárgynál maradni.

Dell'Adami (*folytatja*):

Ne felejtsük el, mi irigy szemmel nézik sok helyütt ez alkotmányunkat, melylyel még birunk, mily készséggel kapnak ily alkalmon, hogy reánk bizonyíthassák; ime e barbár nemzet még éretlen a parla-

mentarismusra. A középkori nyers becsületcodexnek ily inváziója, bármi legyen az indok, a cél, hatásában okvetlenül kompromittálja a nemzet politikai komolyságát, melynek haladását a törvényesség terén lehetetlennek demonstrálja. Ily útra tévedhet, ily eszközökhöz nyulhat egy a végsőig elnyomott, fellázadó nép, de egyes emberek nincsenek feljogositva arra, hogy magukat a törvényen kívül álló nihilistikus sektaként konstituálják, hogy magukat parlamenti becsületbiráknak feltöljék és másokat terrorisáljanak.

Az egyesnek zsarnokoskodását nem szabad túrni akkor sem, ha annak jogcíme az államférfiúi lángész vagy az uralkodói örökség, legkevésbé pedig akkor, ha annak egyedüli jogcíme a *fegyver brutális bátorsága, a kard és pisztoly álbecsülete*.

És hova vezetne a »quod uni justum et alteri aequum« elve szerint ama lovagféltelenségi teoriának elfogadása, általános terjedése? Hova vezetne, ha minden gyanúsított képviselő vagy minister — melyik nem lenne az! — magánélete miatt számon kéretnék vagy közügyi működése ily módon íteltetnék el, hogy a parlamentben az egyiknek leánycsábitást, a másiknak hamis játszást, a harmadiknak alapítási vagy vizgát-építési nyereséget szemére lobbantanának s egymást helyeikből kimarni törekednének?

Világos, hogy a magánérzelmeik, az egyéni elfogások ily becsempészése és brutális érvényesítése a közügyi forumon egyszerűen lehetetlenné tenne minden társulást és közérdekű közreműködést, megbenitana minden parlamenti tevékenységet. Ez tür-

hetetlen rakonczátlanság volna, mely a legszigorúbb megtorlást érdemli meg.

Hivatkoztak a római censor korlátlan hatalmára. Ő ítelt polgártársai magánbecsülete s magánélete felett is, ő mint erkölcsbíró megrovása által declassálta az illetőt, alsóbb állami és társadalmi osztályba vetette, hivatalától megfosztotta a notát érdemlőt; és ő élt e jogával a hatalmas consulok, sőt néha egész tribusok ellen. Csakhogy e censor az egész népnek választotta volt, mely e hatalommal őt felruházta, mert példás élete biztosítékot képezett, hogy ő, a legerkölcsösebb s a legbölcsebb, a határtalan bizalommal és hatalommal visszaélni képtelen.

E censorság s a mi legújabb keletű ifjú nemesi felkelésünk a korrupció ellen egymáshoz ugy hasonlitanak mint a nap és éj.

A mi alkotmányunk legnagyobb veszélyét ép azon hatalmak képezik, melyek a nép és alkotmány felhatalmazásából nem származnak, melyek a parlamenten, a törvényes kereten kívül állnak, és féktelen aspirációval telvők a mindenhatóság után.

És ezen titkos hatalmak közül ismét a legjogszulatlanabb, a legveszélyesebb a demokratikus jogegyenlőség és jogállami haladás szempontjából azoknak szövetkezete, a kik a reformok reális alapjaitól, a népnek szenvedésétől és az egyedül megváltó polgári munkától legtávolabb állanak.

Ezek, tekintetes törvényszék, a mai eset elvi jelentőségű oldalai; nem egyedül a szereplő személyeknek, nem egyedül Várady és Rohonczy uraknak

ügye ez, hanem országos ügy is, mely a birói hatalom elintézését várja.

Várady ur esete azt bizonyítja, hogy alkotmányunkban egy hezag maradt, a midőn annak alkotói nem tartották lehetségesnek azon esetet, hogy a parlamenten belül ily támadás történhessék, és ezért nem gondoskodtak törvényes utról, ily rendkívüli sérelem jogos orvoslására. Várady ur kényszerhelyzetben volt; becsületét a súlyos sértés ellen oltalmazni: erkölcsi önfentartási joga volt, de más ut hiányában mint insultált, provokált fél kénytelen volt a társadalmi tradíciók értelmében a reáerőszakolt fegyveres elégtételt választani. Ő megtette ezt loyálisan. Megkínálta Rohonczy urat a lovagias elégtétellel vagy, ha kételyt táplálna párbajképessége iránt, *a legszigorúbb becsületbirósággal.*

Rohonczy ur az utóbbi ajánlatot nem fogadta el s a fegyveres megoldást nem utasította vissza. Nem lőtt ugyan Váradyra, de ehhez már ideje sem maradt, *s ezt eleve nem tudatta ellenfelével.*

A segédek előtt csak oda nyilatkozott, hogy ő ezt nem tekinti párbajnak, melyet csak tisztességes, magához méltó féllel vivhat, de kivételesen mint sértő fél kiáll, noha nem lesz köszönet ez elégtételben, mert Váradyt insultálni nem fog megszűnni. És midőn *az esetet maga denuncziálta a képviselőházban*, újra insultálta ellenfelét, holt embernek mondá, kivel ugymond — »csak verekedése volt«.

Ezen eljárás nézetem szerint nemcsak mint terrorismus ítélendő el, hanem *a lovagiasság szabályaival*

is ellenkezik. Mert a kínált alternativa szerint kellett választania vagy a párbajt, vagy a becsületbiróságot, és midőn a lovagias elégtétel kérelmére hajolt, ezt *loyalisan kellett volna megadnia.* De egy holt embert insultálni s vele verekedni *a becsület fogalmaival ellenkezik* és a segédeket is megsérti, a kik »verekedés« tanuivá degradáltatnak.

Védelmemet azon eszme fonalán végzem, a melyen elkezdém azt. A becsületügy illetékes juryje nem hiányzott. Megalakult ez a técsői kerület sok száz választó polgára személyében, a kik a párbaj után a sajtóban is nyilatkoztak ez esetről, mint választói jogaik illetéktelen, jogtalan megsértéséről. Azon férfiak, a kik legközvetlenebbül érdekelve voltak legfőbb mandatariusuk szeplőtlen becsülete s jó hirneve rehabilitálásában és fentartásában, azon férfiak, kik legközelebbről ismerték Várady ur multját és jellemét, legilletékesebben ítéltek az ellene felmerült gyanúsító hir alapossága vagy alaptalansága felett, azok ismét siettek kifejezni meggyőződésüket az ő ártatlanságáról és méltóságáról arra, hogy tovább viselje a legnagyobb bizalmon és tiszteleten nyugvó képviselői tisztséget. Kijelentették ezt, midőn őt akarata ellenére újból és újból megválasztották, kijelentették ez alkalommal is. 1881. évi októberben kelt manifestumukból a következő jellemző sorokat idézem.

»Mi indította Rohonczy urat e merénylet elkövetésére, magánboszú-e vagy a köznapi tehetségeknél szokásos herostratusi hirnévre vágyás, avagy vastag tudatlanság? azt nem tudjuk, de hogy tette nemcsak képviselő urat sértette, hanem

sértette a mi választói jogainkat és sértette a törvényt is, ez tény.

»Rohonczy képviselő ur jelzett merénylete menthetlen akár a jog, akár az igazság szempontjából tekintsük is azt; s e tette annál súlyosabb beszámítás alá esik, mivel azt a törvény védve és ótalma alatt követte el.

»A törvény, midőn biztosítja a képviselők mentelmi jogát, azon nézetből indult ki, hogy azon egyén, ki a képviselői állásra érdemesítettik, olyan, a ki tudja a törvényt s hajlandó is annak megtartására.

»Ugy látszik, hogy Rohonczy ur törvény felett állónak képzeli magát, mert egy képviselőnek mentelmi jogát támadta meg, azon mentelmi jogot, melynek védve alá bujt ő maga a tény elkövetésekor.

»A törvény minden választó polgárnak megadja azon jogát, hogy a törvény korlátai között kijelölt képviselőre szavazhasson s azon egyént válassza képviselőjévé, kit részéről bizalmával megtisztel.

»Mi képviselőnk a törvény értelmében képviselői jogsultsággal bírónak ismerjük, kijelöltük és megválasztottuk. Szabad-e ez ellen bárkinek, de különösen egyeseknek tiltakoznia? Lehet-e egy választókerületre oktroyálni valakit, vagy megtagadni a választottnak, ki a többség kívánalmainak megfelelő, abbéli jogát, hogy az őt bizalmával megtisztelő kerületet a törvényhozás terén képviselje vagy gátolni őt ebbéli kötelessége teljesítésében: Bizonyára nem.

»Szabad-e valakinek a bírósági ítélet fölé helyezkedve, azt teljesen ignorálni? Bizonyára nem?

»Már pedig Rohonczy ur, midőn tisztelt képviselő urat inzultálta, a törvény és bírósági ítéletek fölé helyezkedett.

»Mi, a midőn mélyen tisztelt képviselő urat még 1879-ben a bécsi rendjelerben történt megtámadtatásakor, a felülről jött nyomás daczára, továbbá leköszönése, határozott akarata és tiltakozása ellenére képviselőnknek megválasztottuk, tettük

egyedül a haza és személye iránti szeretetből s meggyőződésből. Tettük azon bizalomnál fogva, a melylyel képviselő ur irányában viseltetünk s kell hogy viseltessünk.

»Az 1878-iki választások alkalmával előttünk állott már több mint 30 éves közpályán eltöltött multja. — Büszkén mondhatjuk, hogy e nehéz idők alatt kerületünk t. képviselő ur személyében oly képviselőt birt, kinek neve országszerte a legnagyobb tisztelet tárgya volt, s kinek szava az országgyűlés tanácskozásaiban gyakran döntő súlylyal birt s kinek becsülete s jellemében még a rágalom avagy irigység sem talált kifogásolni valót.

Ezek az esküdtszéknek, a becsületbiróságnak szavai, ez annak helyes ítélete.

A t. jogtudó bíróságot pedig most már csak arra kérem, hogy figyelembe véve a méltatlan, súlyos, provokáló injuriát, melyet Várady ur szenvedett, figyelembe véve kényszerhelyzetét, melyben a párbajt el nem kerülhette, ha a társadalmi becstelenséget túrni nem akarta, figyelembe véve feddhetlen multját és becsületét s a jelen eset közérdekű oldalát, védenczemre a legenyhébb törvényes büntetést kiszabni méltóztassék.

Elnök: Rohonczy Gedeon képviselő ur, mint a ki a kir. ügyészség részéről szintén párviadal vétségével van vádolva, hasonlóképen szólhat védelmére és magát meghatalmazott védője által is védetheti.

Rohonczy Gedeon: T. törvényszék! Én ügyvédet nem hoztam magammal, mert csak néhány rövid szót akarok védelmemre elmondani. De mielőtt ezt tenném, méltóztassék t. törvényszék megengedni, hogy az előttem szólt ügyvéd urnak egy pár megjegyzésére röviden reflectálhassak.

A t. ügyvéd ur azt állította, hogy én Várady Gábor képviselő urat *kényszerhelyzetbe* hoztam, a melynél fogva Várady Gábor képviselő urnak tőlem fegyveres elégtételt *ket-*

lett kérnie. Ez nem áll; mert Várady Gábor képviselő ur előtt nyitva állott a törvényes ut, ha én őt becsületében megsértettem, hogy a bíróságnál keressen elégtételt. Ezt annyival inkább megtehetette volna, mert mint t. védő ügyvéd ur is mondta, a mit én a vizsgáló bíró ur előtt is bevallottam, én azt mondtam, hogy »vele a képviselőházban egy padban ülni nem fogok«.

A t. ügyvéd ur azt állítja, hogy ez oly nagy sértés, a mely miatt fegyveres elégtételt kellett Várady Gábor képviselő urnak tőlem kérnie.

Én őszintén megvallom, hogy ha nekem valaki képviselő-társaim közül ugyanazt mondaná, a mit én mondtam, *én azt sértésnek nem fognám venni s azért sem a bíróság előtti elégtételt, sem fegyveres elégtételt nem kérnék.*

Hogy Várady Gábor képviselő urnak mi oka volt e miatt fegyveres elégtétel kéréséhez folyamodni, azt ő mindenestre jobban tudja, mint én.

Én csak elismeréssel viseltetem Várady Gábor ur multja iránt, mert hallottam, hogy ő a 48-as években a nemzetért küzdött, azonban helyre kell igazítanom Várady Gábor urnak azon állítását, hogy ő ezelőtt nem ismert engem. Mert midőn ezelőtt 4 esztendővel képviselőnek választattam, kötelességemnek tartottam magamat, mint ifju képviselőt, neki, mint a képviselőház első alelnökének bemutatni. Én ez ideig Várady Gábor képviselő urról nem hallottam semmi rosszat; ez előtt két évvel azonban — én erről nem tehetek — de uton-utfélen, a szalonokban, mindenütt Várady Gábor képviselő urról oly dolgot beszéltek, a mit egyáltalában nem lehetett megegyeztetni az ő magas állásával.

Ezt a magam védelmére kötelességemnek tartom elmondani azért is, mert a tisztelt védő ügyvéd ur is azt állítja rólam, hogy én tulajdonképen Várady Gábor urat ok nélkül sértettem meg és ennél fogva mintegy kihívó voltam Várady Gábor ur irányában. Ezek után elmondja Várady-nak a kép-

viselőségről történt lemondását, a szabadelvű párt-körbéli kilépését s így folytatja: Különben én nem tudok Várady Gábor képviselő ur multjáról rosztat. Hallomásból tudok az újabb időben valamit. De Várady Gábor képviselő uron, meggyőződéseim szerint, két segéde mindenestre nagyobb sértést követett el, mint én, midőn a képviselőházban azt mondtam neki, hogy »vele egy padban nem ülök«. Mert midőn Várady Gábor képviselő ur nyilatkozatomat sértésnek vevén, Ivánka Imre és Komjáthy Béla urakat segédekül felkérte lovagias elégtételszerzésre, ezen urak a szokással ellenkezőleg . . .

Elnök: Kénytelen vagyok Rohonczy urat figyelmeztetni, hogy a védekezésnek ez a része az ügyszö tulajdonkép nem tartozik. A védelem szempontjából a segédeknek netaláni eljárását illusztrálni nem szükséges s azért kérem vádlott urat, hogy csakis a képviselőházban elkövetett sértésre és a párbajnak lefolyására nézve sziveskedjék védekezését fektetni.

Rohonczy Gedeon: Én szükségesnek tartom ezt a magam részéről felhozni.

Most bátor vagyok a t. kir. ügyész urnak vádjára egy pár szóval felelni, a melynek folytán elítéltetésemet indítványozta.

A t. kir. ügyész ur hivatkozott Ivánka Imre urnak nyilatkozatára, a mely szerint nem volt már arra idő, hogy én löhettem volna; mondja továbbá, hogy meg volt bennem a lövészi szándék, de nem volt arra elég időm.

A t. kir. ügyész ur nem vette tekintetbe Gromon Dezső tanú urnak nyilatkozatát, a ki határozottan állította, hogy én a pisztoly kakasát leeresztettem és a csövénél fogva tartottam a pisztolyt. Ezen határozott állítással elesik azon vád is, hogy én ölfegyvert tartottam kezemben. Mert nézetem szerint a pisztoly csak akkor ölfegyver, ha azzal felhúzott kakással célzok; de ha a fegyvernek kakasa le van bocsátva, az én előttem nem ölfegyver, ha mindjárt kézben is tartom. Ezt szükségesnek tartottam megjegyezni a magam védelmére.

Még csak a t. védő urnak azon megjegyzésére akarok válaszolni, midőn czélzatosan azt állította, hogy én Herkulesként törekedem a corruptió kiirtására. Megvallom őszintén, hogy én az nem vagyok, *de adja Isten, hogy azzá legyek.*

Böck János, kir. ügyész: Ámbár véleményem szerint igen egyszerű ez az ügy és könnyen keresztül eshetném rajta, de oly terjedelmes lombozatot adtak ennek az ügynek, hogy kénytelen vagyok egy pár szóval a lombozat néhány részét lefejtetni.

Igy először is Rohonczy Gedeon képviselő ur véd-beszédére kell felelnem, ámbár már indítványom indokolásában reflectáltam arra, hogy t. i. a büntető cselekmény megítélése tulajdonképen nem attól függ, valjon ő párbajnak tartja-e azt, vagy nem, hanem hogy minek tekinti azt a törvényszék. Midőn ő fegyverrel a kezében kiáll párviadalra, sőt nyíltan ki is jelenti, hogy *párbaja volt*, nem tekintve arra, hogy miképen gondolkozik ő arra nézve, és hogy minek tekinti azt, az illetőnek ezen cselekménye *törvény szerint mindig párbaj marad*, még akkor is, hogy ha az egyik fél kijelenti, hogy ő megfordított fegyverrel állott ki. A törvény nem tesz arról említést, hogy megfordított, vagy meg nem fordított fegyverrel, hanem azt mondja, hogy a ki fegyverrel kezében kiáll, *az a párbaj vétségét követi el.*

A mi a becsületsértésre felhozottakat illeti, ezek, ugy hiszem, sem az egyik, sem a másik fél javára vagy terhére fel nem hozhatók, ezek talán súlylyal birhatnak a járásbiróság előtt, mely becsületsértési ügyekben van hivatva itélni, de a fenyítő törvényszék előtt ez nem birhat súlylyal, mert a fenyítő törvényszék ez esetben csak azon kérdés eldöntésére van hivatva, hogy a 296. §. alkalmazása helyén van-e vagy nem?

Én tehát nem találtam szükségesnek felemlíteni, hogy mennyiben talállok enyhítő, vagy nehezítő körülményeket. Ha becsületsértés felett kellene itélni, és a kir. ügyésznek ily tárgyban kellene indítványozni, igenis azt mondanám erre az

esetre, hogy ez igen súlyos becsületsértés; de itt ezek tekintetbe nem vétethetnek.

Én azt hiszem t. törvényszék, hogy ezen ügy megítélése igen egyszerű. Az egyik ellenfél maga elismeri, hogy igenis kiállottam a helyre és megvívтам; a másik ellenfél segédei elismerik, hogy *mi párbajsegédei voltunk*, mi a másik fél tanuival vagy segédeivel megbeszéltük a dolgot, megállapítottuk a párbaj feltételeit, kimentünk a helyszínére s a feleket kibékíteni megkísérlettük. Ennélfogva a másik ellenfélnek azon *vélekedését*, hogy ezt nem tekinti párbajnak, el nem fogadhatom és így igen egyszerűnek tekintve a dolgot, maradok már megtett indítványomnál, mely szerint a büntető törvénykönyv 296. §-a mindkét vádlottra alkalmaztassék.

Dr. Dell'Adami Rezső: T. törvényszék! Az igen t. kir. ügyész ur az általam kifejtett védelmi álláspont ellenében azon véleményét fejezte ki, hogy a jogtudó bíróság ítéletére az általam felsorolt körülmények befolyással egyáltalában nem lehetnek. Erre néhány szóval csak azt kívánom megjegyezni, hogy hiszen a magyar büntető törvénykönyv az enyhítő körülmények figyelembe vételét a bíróság kötelességgévé teszi egyrészt, másrészt az enyhítő körülményeket nem specialisálja s egyáltalában nem defineálja. *Az önvédelem szükségét büntető törvénykönyvünk is egyenesen enyhítő körülménynek veszi.* Ilyennek és ilyen befolyásúnak kell tekinteni a jelen esetben is az általam felemlített kényszerhelyzetet, a melyet minden jogi tan szerint beszámítás alá esőnek kell venni, és ép úgy a becsületsértési kérdésekben, mint a párbaj esetekben ignorálni a t. jogtudó bíróságnak nem lehet.

Ez az én védői állásomból folyó nézetem és

azért kötelességemnek tartottam azt részletesen indokolni.

De Rohonczy Gedeon képviselő ur is tett megjegyzést az én védő beszédemre, a mennyiben úgy találta, hogy védenczem becsületsértés miatt az illetékes bírósághoz fordulhatott volna panaszával; az lett volna a correct eljárás, és nem kellett volna provocálnia a kényszerhelyzetet.

Mellékesen megjegyzem, hogy azt ugyan nem mondta Rohonczy ur, hogy ha ő rajta történt volna ilyen becsületsértés, vajon egyenesen a bírósághoz fordult volna-e? De bátorkodom felemlíteni, hogy midőn Rohonczy képviselő ur maga előadja, hogy ő *csak hallomásból tudott* egyes dolgokról, helyesen talán úgy fogott volna eljárni, hogy ha előbb tudomást szerzett volna arról, hogy *védenczem a bíróság előtt teljesen rehabilitáltatott*; már pedig egy törvénytörő alkotmányos államban a törvényes bíróságnak rehabilitáló ítéletét tiszteletben kell tartani. És épen Várady Gábor képviselő ur volt az, a ki noha számos egyének, midőn vádak merültek fel ellenük, ezt nem tették, mondom Várady Gábor képviselő ur volt az, a ki lemondott képviselői mandatumáról, lemondott alelnöki szép állásáról, és a bíróság ítéletét mint egyszerű polgár kérte, sürgette. De úgy látszik, hogy Rohonczy képviselő ur mind ezt czélzatosan ignorálja.

Hogy mily indokolatlan volt Rohonczy képviselő ur sértése, azt leginkább mutatja azon többször kilátásba helyezett fenyegetése, hogy kilép a pártból, le-

teszi képviselői mandatumát. De a t. képviselő ur ezt nem tette; pedig ez lett volna az egyedüli correct eljárás. Miért tette ennek épen ellenkezőjét?

Nem tekinti-e Rohonczy ur kényszerítésnek azt, midőn egyenesen kijelenti, hogy folytonosan fog insultálni valakit? nem tekinti-e kényszerítésnek azt, midőn még a képviselőház egyik nyílt ülésében tartott beszédében is sértőleg megtámad valakit?!

Az általam kifejtettek alapján tehát kérem a t. törvényszéket, méltóztassék figyelembe venni *a kényszerhelyzetet, a minden alap és jogczím nélkül történt becsület-sértést.*

Elnök: Kiván-e még Rohonczy képviselő ur védelmére valamit felhozni?

Rohonczy Gedeon: Nekem nem volt szándékom löni és én kezemben fegyvert nem tartottam.

(Ezzel a bírák ítélet hozatal végett a mellékterembe vonulnak.)

A bíróság hosszas tanácskozás után a tárgyalási terembe visszatérvén, az elnök a következő ítéletet hirdette ki.

» *Várady Gábor* és *Rohonczy Gedeon* országgyűlési képviselők a btk. 296. §-ába ütköző párviadal vétségében bűnösöknek mondatnak ki és ezért egyenként két-két heti államfogház-büntetésre ítéltetnek.

Indokok:

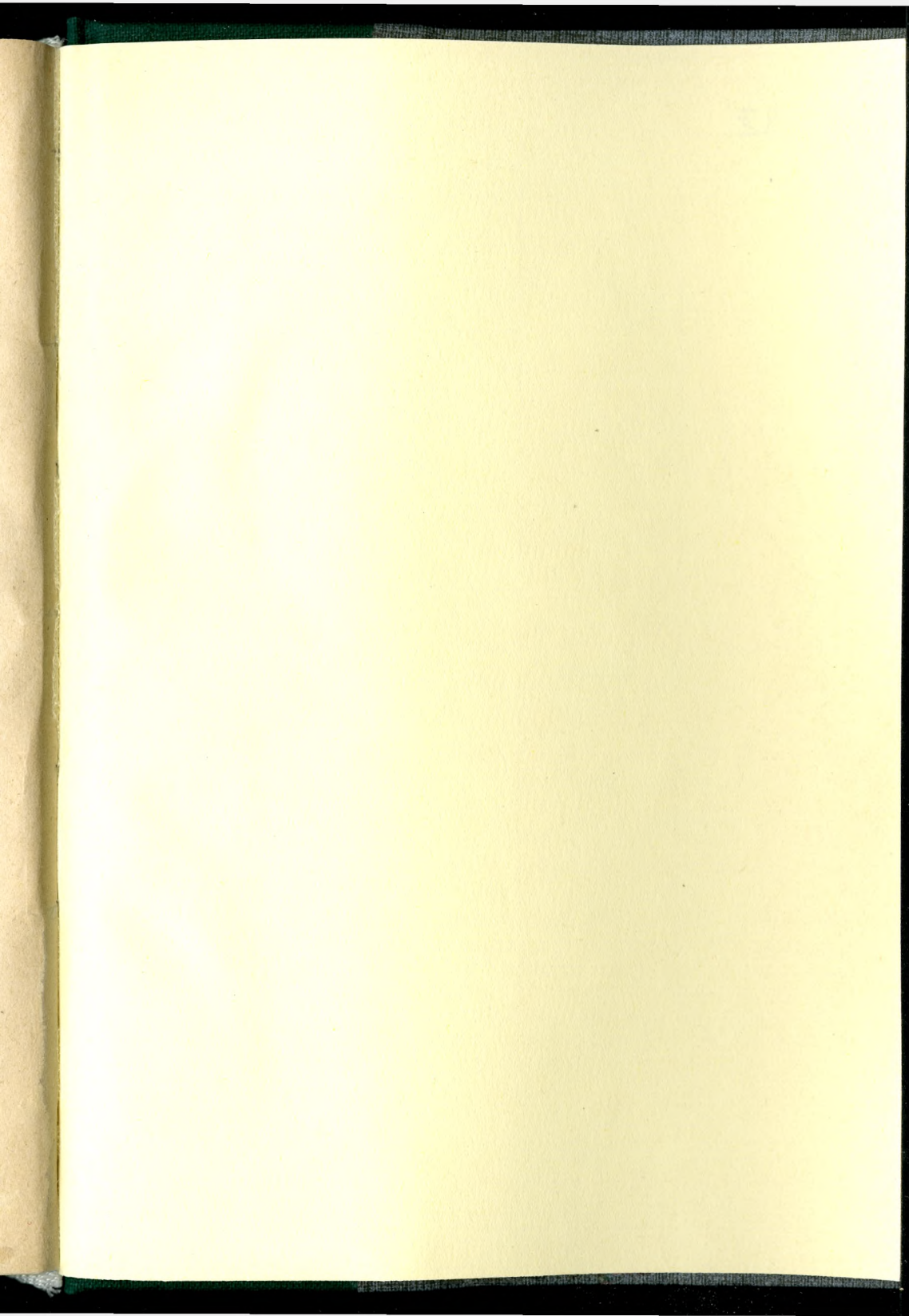
Vádlottak a vizsgálat adataival egybehangzólag beismerték, hogy 1881. évi szeptember 29-én, a budapesti régi lóversenytéren párviadalra kiállottak.

Rohonczy Gedeon azon előadása, hogy ő cselekményét parviadalnak nem tekinti, továbbá hogy ő löni nem akart, a fegyvert csövénél fogva tartotta és kakasát leeresztette, figyelembe nem jöhet, mert cselekménye elbírálásánál nem az ő egyéni nézete, hanem a törvény szavai irányadók: ő a parviadal megkezdésére fegyveresen kiállt és így a 296. §-ba ütköző cselekményt követett el.

A büntetés kimérésénél egyenlő mérték volt alkalmazandó; mert bár *Várady Gábor* volt a provocáló fél és ő volt a ki ellenfelére lőtt, de viszont *Rohonczy* adott okot a kihívásra, és ő volt az, ki ellenfelét *személyes indok nélkül* megsértette.

Súlyosító körülmények nem létében, a büntetlen előélet egyhitőül vétetett mindkét vádlottra nézve; mert *Rohonczy* ugyan el volt már ítélve, de büntetése jogkövetkezményeivel együtt a Felség kegyelme által elengedtetett.

Várady az ítélet ellen felebbezett; *Rohonczy* megnyugodott az ítéletben s büntetésének megkezdésére 14 napi halasztást kért, a mit meg is kapott. A kir. ügyész megnyugodott az ítéletben.

2012

S. 6.
2006.

